

Ervaar je de stilte of de storm?

Door: Maria Jongsma

In *In het oog van de orkaan* beschrijft Jan Rotmans (hoogleraar transitiekunde en internationale autoriteit op het gebied van transities en duurzaamheid) de uiteenlopende transitieprocessen die zich in Nederland afspelen; van de zorg tot de bouw en van energie tot voedsel, van Rotterdam tot Limburg en van Friesland tot Zeeland.

De huidige periode van grote maatschappelijke veranderingen kunnen door mensen totaal verschillend ervaren worden – afhankelijk van de positie waarin ze zich bevinden. Ik werd meteen gegrepen door de beeldende metafoer die Jan Rotmans gebruikt om dit duidelijk te maken.

Hij vergelijkt de manier waarop je aankijkt tegen maatschappelijke veranderingen met het oog van de orkaan: in het oog is het windstil en onbewolkt, buiten het oog raast de storm. Afhankelijk van waar je staat, ervaar je de stilte of de storm. Veel mensen zien de storm die door de samenleving raast nog niet en staan als het ware in het oog van de orkaan. Het is een kwestie van tijd voordat ze gaan inzien en ervaren dat de omgeving niet zo rustig is als ze dachten. Met dit beeld typeert Jan Rotmans het kantelmoment waarvoor we staan, en dat het ergste nog moet komen. De laatste kantelperiode dateert van eind 19e eeuw, toen zijn de huidige sociale en economische systemen ontwikkeld. En die systemen voldoen niet meer. Het financiële systeem is in disbalans doordat we lening op lening op lening afsluiten. Het ecologi-

sche systeem is er nog veel erger aan toe, we ontnemen meer uit onze omgeving dan dat we eraan teruggeven. Een crisis die nog relatief onbekend is, is dat China een monopolie heeft op de 17 kritische aardmetalen die in onze spullen zitten. China heeft hiervan 97 procent in bezit en Nederlandse bedrijven komen nu al in de knel omdat de prijzen stijgen. En na 2020 verwacht Rotmans dat de tekorten aan grondstoffen, en ook problemen met klimaat en energie, gaan toenemen.

Crisis als voedingsbodem voor transitie

Crisis zijn volgens Rotmans een ideale voedingsbodem voor transities. Hij voorspelt dat na de financieel-economische crisis ook nog crises zullen volgen rondom grondstoffen, energie en klimaat. Een radicale verandering zal nodig zijn van structuur, cultuur en werkwijze van onze maatschappelijke stelsels en van de niet-duurzame manier waarop we produceren en consumeren. Vervolgens gaat Rotmans op de transities en ontwikkelingen in op het gebied van wonen, zorg, energie en voeding. Per hoofdstuk wordt een maatschappelijke sector beschreven volgens een vaste opbouw. Rotmans begint met de geschiedenis van de sector, noemt actuele problemen, vat deze samen tot de kern en schetst vervolgens de opgave of een perspectief voor de sector. Het boeiende van de beschrijvingen is dat hij de overeenkomsten tussen

de ontwikkelingen in verschillende sectoren beschrijft. Hij vindt dat in veel sectoren de verbanden die vroeger vanzelfsprekend waren, zijn verbroken.

Rotmans ziet vooral perspectief in ontwikkelingen die vanuit de mensen zelf gestalte krijgen. Daarbij speelt de overheid ook een belangrijke rol. Namelijk het faciliteren van coalitievorming, verhelpen van barrières, helpen met financiële instrumenten en... niet te veel in de weg lopen.

Hij beschrijft concrete experimenten in de verschillende sectoren: manieren van bouwen en ontwerpen van wijken, combinatie van wonen, werken en zorg met een focus op duurzaamheid. Daar zitten we natuurlijk in de kinderopvang om te springen: een duurzame visie op de ontwikkeling van kinderen en de rol van de verschillende partners in de hele keten van voorzieningen.

Transitie door koplopers

Rotmans geeft inspirerende voorbeelden en denkrichtingen: Nederland moet aansluiting zoeken bij de groeiende groene economie; zich richten op sociaal-technische vernieuwingen. In het boek zijn de beschreven oplossingen bekeken vanuit het transitieoogpunt, dat leidt tot kernpunten bij de aanpak: richt je op koplopers,

zorg voor verbinding, maak resultaten zichtbaar door uitvoeren van experimenten. En dat is eigenlijk een beproefde aanpak.

De laatste twee hoofdstukken gaan over de theorie van transitiekunde. Die zijn interessant als je geïnteresseerd bent in de wetenschap van fundamentele veranderingen in structuur, cultuur en werkwijze van een systeem.

Inspiratie

Het is geen boek om van A tot Z te lezen. De hoofdstukken zijn op zichzelf staand en je kunt ter inspiratie vooral die hoofdstukken lezen van de sectoren die je het meest aanspreken. Al met al een heel interessant boek om zicht te krijgen op transitieprocessen en je kennis te verdiepen van (ontwikkelingen in andere) maatschappelijke sectoren. Rotmans besteedt niet expliciet aandacht aan onderwijs en kinderopvang. Maar geeft wel veel voorbeelden van innovatieve projecten in andere sectoren. Dat nodigt uit om de discussie op gang te brengen over de crisis in de kinderopvang en welke veranderingen er nodig zijn om een duurzaam concept voor onderwijs en opvang te realiseren.

Jan Rotmans | *In het oog van de orkaan*; *Nederland in transitie* | 2012 | Uitgeverij Aeneas | ISBN: 978 94 6104 026 8;

